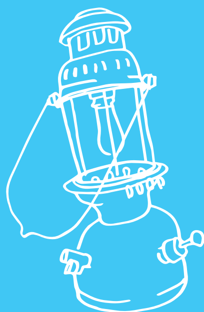
เที่ยว ชุมชน ค้น ของดี! ไปกับ อพท.

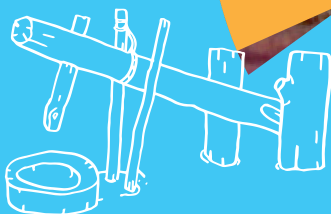

คุกพัฒนา

คนทำว่าวเล่าตำนานพระร่วง ที่ คุกพัฒนา

คุกพัฒน

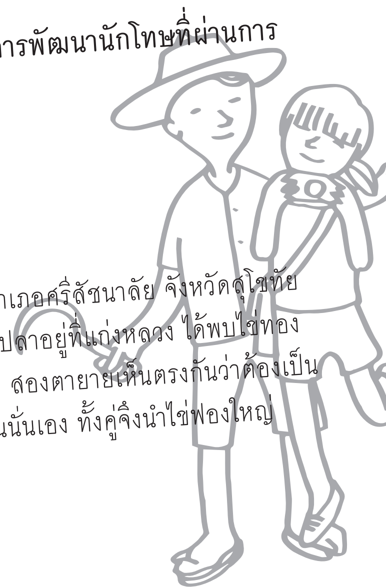
คุกพัฒนา คนทำว่าวเล่าตำนานพระร่วง

คุกพัฒนา ไม่ใช่หมู่บ้านที่พัฒนามาจากคุกขังนักโทษ ทั้งไม่ใช่การพัฒนานักโทษที่ผ่านการติดคุกมาก่อน

แต่คุกพัฒนา คือสถานที่ที่พระร่วงคุกเข่าร้องไห้!

ตำนานเมืองพระร่วง

กาลครั้งหนึ่งนานมากแล้ว มีตายายคู่หนึ่งไม่มีลูกหลาน อาศัยอยู่ที่อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ใช้ชีวิตปกติเหมือนชาวบ้านทั่วไป วันหนึ่งขณะที่สองตายายกำลังหาปลาอยู่ที่แก่งหลวง ได้พบไข่ทองฟองใหญ่ลอยตามน้ำมา มันเป็นไข่ทองคำเปล่งประกายงดงามยิ่งนัก สองตายายเห็นตรงกันว่าต้องเป็นไข่มงคลแน่แท้ และผู้ที่ส่งมาย่อมไม่ใช่ใคร คงจะเป็นสวรรค์เบื้องบนนั่นเอง ทั้งคู่จึงนำไข่ฟองใหญ่กลับบ้าน เวลาผ่านไปไม่นาน เปลือกไข่ก็เริ่มปริและแตกในที่สุด...

น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก เมื่อมีเด็กชายผิวพรรณดีหน้าตาน่าชังนอนนิ่งอยู่ในไข่ใบนั้น

สองตายายตั้งชื่อเด็กชายว่า “พระร่วง” เพราะเกิดออกมาจากไข่ที่ร่วงลงมาจากสรวงสวรรค์ จึงไม่แปลกที่พระร่วงจะได้รับการเลี้ยงดูด้วยความทะนุถนอม

เมื่อพระร่วงโตใหญ่จนพูดได้ หากเอ่ยอะไรออกมาก็จะเป็นไปตามที่พูด ใครๆ จึงเรียกว่าพระร่วงผู้มีวาจาศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งตำนานเรื่องวาจาศักดิ์สิทธิ์ของพระร่วงมีอยู่หลายเรื่องที่น่าสนใจ

พระร่วงพายเรือทวนน้ำ

ครั้งหนึ่งพระร่วงกำลังพายเรือเล่นในน้ำยม ขาไปพระร่วงก็ล่องไปตามทางน้ำสนุกสนาน แต่พอขากลับพระร่วงต้องพายเรือทวนกระแสน้ำ ซึ่งต้องใช้เรี่ยวแรงอย่างมาก จึงพูดขึ้นว่า น้ำน่าจะไหลไปทางบ้านเราบ้าง จะได้ไม่เหนื่อย ทันใดนั้นเอง น้ำก็ไหลทวนทิศย้อนจากทิศเหนือไปทิศใต้ทันที ทำให้พระร่วงพายเรือกลับบ้านได้อย่างง่ายดาย

กำเนิดพระลือ

เมื่อพระร่วงโตพอจะเล่นของเล่นได้ ด้วยความที่กลัวหลานจะเหงา ตาจึงแกะตุ๊กตาไม้สลางให้เล่น เป็นรูปตุ๊กตาผู้ชาย พอพระร่วงเล่นไปได้ซักพัก ก็บอกตุ๊กตาไม้ว่า “เอ้า เอ็งเดินหน่อยสิ” ว่าแล้วก็โยนตุ๊กตาลงพื้น ทันใดนั้นเอง ตุ๊กตาไม้ก็กลายเป็นเด็กผู้ชาย เดินได้เหมือนที่พระร่วงพูด ชาวบ้านจึงร่ำลือกันไปต่างๆ นานาเกี่ยวกับเด็กชายผู้นี้ ซึ่งถูกขนานนามว่า “พระลือ” และอยู่เป็นน้องชายของพระร่วงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นอกจากตำนานความศักดิ์สิทธิ์ของพระร่วงแล้ว ยังมีตำนานของชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบลที่เกี่ยวเนื่องกับพระร่วงอีกด้วย ดังเช่นตำนานเรื่องเล่าตำบลสารจิต กับที่มาของชื่อหมู่บ้านต่างๆ เล่ากันต่อๆ มาว่า ขณะที่พระร่วงกำลังเดินเที่ยวเล่น ก็ได้พบสาวสวยนางหนึ่ง ความสวยของนางทำให้พระร่วงตกหลุมรักทันที

พระร่วงได้พบ “คำ” ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นสาวสวยบาดจิต ขณะนั้นคำกำลังดำนาอยู่ที่นาสามมุม พระร่วงเอื้อนเอ่ยความในใจให้เธอทราบว่าอยากได้เธอเป็นเมีย สาวคำจึงออกอุบายว่าถ้าอยากได้น้องเป็นเมีย ก็ต้องแข่งกันดำนา พระร่วงได้ยินดังนั้นก็พูดว่า ข้าจะดำนาแล้ว นางจงมีแต่ต้นกล้าทั้งแปลงเดี๋ยวนี้ ทันใดนั้น ต้นกล้าก็งอกขึ้นเต็มท้องนาทันที นางคำเห็นอย่างนั้นจึงตกใจ รีบวิ่งหนีพระร่วงทันที

เมื่อนางคำวิ่งมาถึงวัดศิริเขตคีรี นางคำก็ได้มาหลบอยู่บริเวณทุ่งนานั้น แล้วร้องเรียกให้คนมาช่วย ชาวบ้านที่ผ่านมาแถวนั้นผ่านมาพอดี ได้ยินเสียงร้องช่วยด้วยๆ แต่ไม่เห็นใครเพราะนางคำซ่อนตัวอยู่ ก็เลยแปลกใจว่า ทำไมนามันร้องได้ จึงกลายเป็นชื่อหมู่บ้าน บ้านนาร้อง

นางคำซ่อนตัวอยู่นานเริ่มเห็นท่าไม่ดี เพราะไม่มีใครมาช่วยเลย พร้อมกับเห็นพระร่วงวิ่งตามมา จึงออกจากทุ่งนาวิ่งหนีไปอีกพื้นที่หนึ่ง เมื่อพระร่วงตามมาใกล้นางคำเรื่อยๆ พระร่วงได้สะดุดตอไม้หกล้มลงไป ล้มลุกคลุกคลานอยู่ จึงได้หันกลับมามองตอไม้ พร้อมสบถว่า ตอบ้าอะไรเยอะเป็นแสนๆ ทำให้บริเวณนั้นมีตอผุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก กลายมาเป็นชื่อหมู่บ้านว่า บ้านแสนตอ

ส่วนนางคำนั้นยังคงวิ่งหนีต่อไป พระร่วงก็ยังวิ่งตามไม่ลดละ แต่ตามเท่าไรก็ไม่ทัน จึงเสียอกเสียใจอย่างยิ่ง ที่หญิงไม่รัก เรียกได้ว่าเกิดเสียจริตไปพักหนึ่ง (จึงได้เป็นที่มาของชื่อตำบลว่า สารจิต)

เมื่อเสียใจอย่างมากพระร่วงจึงได้คุกเข่าลง และกลายมาเป็นชื่อหมู่บ้าน “บ้านคุก” เนื่องจากพระร่วงนั่งคุกเข่าเสียใจอยู่บริเวณนี้

หลังจากพระร่วงคุกเข่าเสียใจไม่นาน ก็ได้ลุกขึ้นและตามหานางคำต่อไป ผ่านไปอีกพื้นที่หนึ่งเป็นที่ที่มีวัดอารามหลวงตั้งอยู่ พระร่วงได้ตามหานางคำในบริเวณนั้น จึงได้ชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโบราณหลวง

เมื่อหาไม่พบ พระร่วงจึงเดินไปอีกที่หนึ่งที่เป็นแก่ง เมื่อเห็นแก่งน้ำ ก็ได้วิ่งข้ามแก่งไป จึงได้ชื่อหมู่บ้านว่า บ้านแก่ง

เมื่อพระร่วงตามนางคำไปเรื่อยๆ ก็รู้สึกเหนื่อย ได้นั่งพักอยู่ที่ทุ่งนา มองไปทางซ้ายที ขวาที ก็ไม่เห็นใคร ที่นี่จึงได้ชื่อหมู่บ้านว่า บ้านนาคอย

ระหว่างนั้นพระร่วงได้มองไปทางภูเขา ก็เหลือบไปเห็นนางคำอยู่ไกลๆ จึงรีบวิ่งตามไป ครั้งนี้พระร่วงวิ่งตามจับตัวนางคำได้ และได้ปล้ำนางคำเป็นเมียบริเวณเชิงเขานั้นเอง ฝ่ายนางคำนั้นเสียอกเสียใจเป็นอย่างมาก จึงได้เดินมาที่หนองน้ำใกล้ๆ ภูเขานั้น ลงไปล้างเนื้อล้างตัวให้สะอาด ที่นี่จึงได้ชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองจุ่มแตด

เมื่อนางคำอาบน้ำเสร็จ จึงได้เดินขึ้นไปทางภูเขา เข้าไปหลบอยู่ในถ้ำและได้เอาผ้าถุงห้อยปิดปากถ้ำไว้ ป้องกันไม่ให้พระร่วงเข้ามาได้ เพราะหากลอดผ้าถุงเข้าไป คาถาอาคมก็จะเสื่อม จึงได้อธิษฐานวาจาว่า ถ้านางคำไม่ยอมออกมา ก็ขอให้นางคำอยู่ในถ้ำนั้นไปจนกว่าจะมีคนที่ทอผ้าถุงจากใยบัวให้ ถ้ามีคนเอาผ้าถุงมาให้จึงจะออกมาได้ พระร่วงได้เสกให้มีหนองน้ำขนาดใหญ่ ยาว 6 กิโลเมตร ให้มีจระเข้ใหญ่เฝ้าไว้ ไม่ให้มีใครเข้าไปหานางคำได้ และไม่ให้นางคำออกมานอกเขตนี้ได้ ที่นี่จึงได้ชื่อหมู่บ้านว่า หนองจระเข้

ว่าวพระร่วง

ช่วงที่พระร่วงได้ครองราชย์อยู่ที่กรุงสุโขทัยนั้น เกิดคิดถึงนางทองซึ่งเป็นมเหสีอยู่ที่เมืองพาน พระร่วงจึงออกเดินทาง ซึ่งขณะนั้นนางทองกำลังตั้งครรภ์อ่อนๆ และอยากรับประทานมะดัน พระร่วงจึงได้ออกไปหามะดัน ระหว่างทางพระร่วงนึกสนุกอยากเล่นว่าวขึ้นมา ซึ่งตอนนั้นพระร่วงเดินทางมาถึงวัดโพธิ์พอดี

ว่าวพระร่วง มีรูปร่างคล้ายๆ ว่าวจุฬา แต่มีเอวคอดมากกว่าว่าวจุฬา

เมื่อถึงสิ้นสุดฤดูทำนาและเก็บเกี่ยว ชาวตำบลสารจิตจะปรับที่นาให้เป็นลานวิ่งว่าว และชักชวนกันออกมาเล่นว่าวพระร่วงอย่างครึ้นเครง แน่นอนว่าเมื่อมีการรวมกลุ่มอย่างแน่นหนา จนอาจเรียกได้ว่าเป็น “เทศกาลว่าวพระร่วง” ทางชุมชนจึงมีการประกวดทำว่าวด้วยเลย

กล่าวได้ว่านอกจากความสนุกสนานแล้ว งานเทศกาลว่าวพระร่วงยังมากไปด้วยสีสัน ซึ่งนับว่าเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

การเล่นว่าวพระร่วงจัดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

เตาเผาอิวาเตะ

เมื่อหมดฤดูทำนา นั่นเท่ากับว่ามีเวลาว่างมากขึ้น ชาวคุกพัฒนาจึงได้รวมตัวกันเพื่อหาอาชีพเสริม โดยตกลงกันว่าจะพัฒนาอาชีพจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่เดิม พร้อมต่อยอดการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด

นอกจากการทำนาแล้ว อาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านคุกพัฒนาคือการเผาถ่านไม้ไผ่ และที่นี่ก็ยังมีเตาเผาถ่านไม้แบบพิเศษอยู่ด้วย นั่นก็คือ เตาเผาอิวาเตะ

อิวาเตะ คือเตาเผาถ่านที่มีต้นแบบมาจากญี่ปุ่น โดยจุดเริ่มต้นของเตาเผานี้ เกิดจากการประชุมปรึกษากันในชุมชนว่า ที่หมู่บ้านแห่งนี้เผาถ่านกันเป็นปกติอยู่แล้ว จึงคิดจะต่อยอดพัฒนาการเผาถ่านให้ดีขึ้น ใช้เวลาน้อยลง ได้ถ่านมากขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้นแถมยังได้น้ำส้มควันไม้เอาไว้ใช้มากขึ้นตามไปด้วย จึงเป็นที่มาที่ทำให้เกิดเตาเผาอิวาเตะขึ้นในชุมชน ซึ่งเตาอิวาเตะนี้มีประโยชน์หลากหลายอย่าง คือ

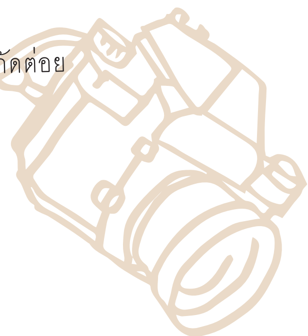

- ได้ถ่านมากกว่าการเผาปกติ กว่า 75%
- ได้ถ่านไม้บริสุทธิ์ที่ให้ค่าความร้อนสูงกว่าถ่านธรรมดา และยังใช้ได้นานกว่า
- ถ่านที่ได้เป็นคาร์บอนบริสุทธิ์ นำไฟฟ้าได้ สามารถดูดประจุไฟฟ้าจากร่างกายทำให้ร่างกายสมดุลได้
- ใช้ฟืนหน้าเตาน้อยกว่าเตาชนิดอื่นๆ
- สามารถพัฒนาถ่านเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้ เช่น สบู่ถ่าน หมอนถ่าน

น้ำส้มควันไม้

นอกจากถ่านไม้จากการเผาถ่านในเตาเผาอิวาเตะแล้ว ยังมีของแถมเป็น น้ำส้มควันไม้ ซึ่งเป็นผลผลิตจากการควบแน่นของควันที่เกิดจากการเผาไหม้ของถ่าน เกิดจากสารประกอบต่างๆ ของไม้ซึ่งเป็นสารอินทรีย์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น

- รักษาแผลสด น้ำร้อนลวก น้ำกัดเท้า เชื้อราที่ผิวหนัง แมลงสัตว์กัดต่อย
- ป้องกันมดและแมลงที่อยู่ในบ้านได้
- ดับกลิ่นในห้องน้ำ ดับกลิ่นขยะ
- ฉีดพ่นเพื่อไล่แมลง ป้องกันเชื้อรา ใช้ในคอกสัตว์ได้
- ผสมกับน้ำเปล่า ใช้เร่งการเจริญเติบโตของพืชได้

สบู่ถ่านและหมอนถ่านจากเตาเผาอิวาเตะ

หลังเก็บถ่านที่มีขนาดเหมาะแล้วก็ยังเหลือเศษถ่านอยู่ในเตา ทางชุมชนจึงได้นำเศษถ่านเหล่านี้มาพัฒนาเป็น สบู่ถ่านจากเตาเผาอิวาเตะ ซึ่งมีสรรพคุณช่วยทำให้หน้าขาวกระจ่างใส ไร้สิว ไร้ความมันอีกด้วย และนอกจากจะได้สบู่ถ่านแล้ว ชาวบ้านยังได้นำถ่านไม้อิวาเตะมาพัฒนาแปรรูปเป็นหมอนถ่านไม้ไผ่ เพื่อเพิ่มมูลค่าได้อีกด้วย

หมอนถ่านไม้ไผ่ เป็นหมอนที่นำไม้ไผ่ที่ได้จากการเผาถ่านอิวาเตะมาตัดเป็นชิ้นเล็กๆ ก้อนละประมาณ 10 เซนติเมตร จากนั้นนำไปวัดค่านำไฟฟ้า ซึ่งตามปกติจะมีความต้านทานอย่างน้อย 30 โอห์ม เมื่อได้คุณภาพตามต้องการแล้ว ก็ใช้ฟองน้ำอย่างหนาหุ้มและนำไปใส่ปลอกหมอนลวดลายสวยงามที่เตรียมไว้

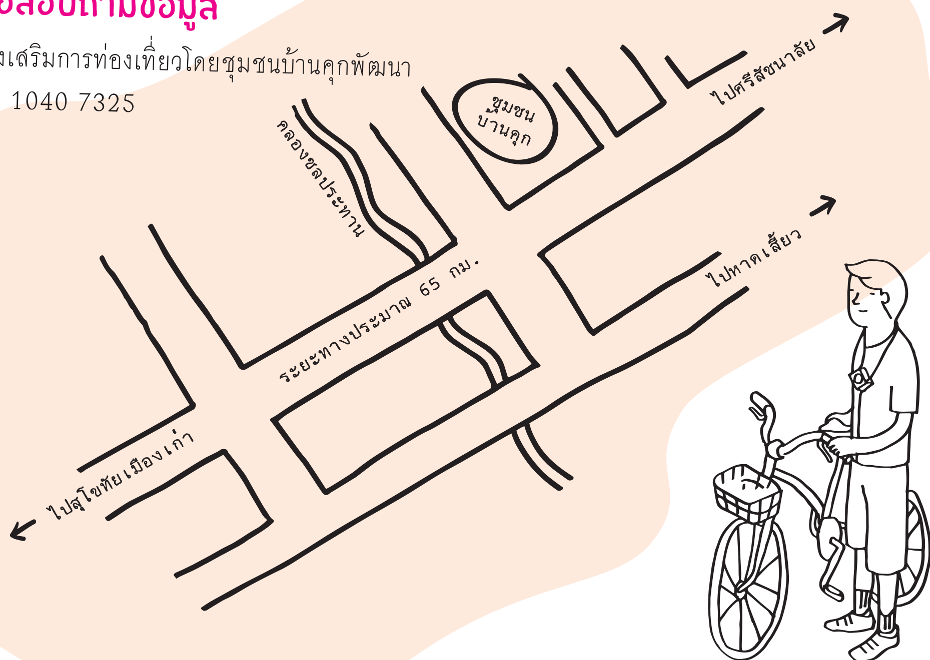
หมอนถ่านไม้ไผ่มีข้อดีหลายอย่าง ได้แก่ ช่วยลดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ช่วยให้ระบบไหลเวียนของเลือดดีขึ้น ลดโรคเส้นเลือดอุดตันและเปลี่ยนอนุมูลอิสระให้เป็นออกซิเจน เวลานอนจะได้รับอากาศบริสุทธิ์ มีความสดชื่น

การเดินทาง

จากตัวจังหวัดสุโขทัย ขับไปตามทางหลวงหมายเลข 101 ผ่านอำเภอศรีสำโรง อำเภอสวรรคโลก ประมาณ 68 กิโลเมตร แยกทางทิศตะวันตกผ่านที่ทำการอำเภอศรีสัชนาลัยประมาณ 8 กิโลเมตร

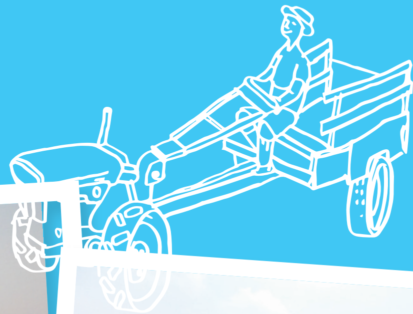
ติดต่อสอบถามข้อมูล

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคุกพัฒนา
โทร. 08 1040 7325

เที่ยวชุมชนให้รื่นรมย์

- ควรติดต่อชมรมฯ เพื่อให้นำเที่ยว
- ควรแต่งกายสุภาพ ให้เกียรติแก่สถานที่ และเหมาะสมกับกาลเทศะ
- ไม่ลบหลู่กฎระเบียบ ประเพณี ความเชื่อของชุมชน
- ทำความรู้จักชุมชนก่อนเที่ยว จะได้เข้าใจชุมชนลึกซึ้ง
- ให้ความเคารพชุมชนเจ้าบ้าน
- ใช้เวลาพูดคุยกับชาวชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมอง
- เปิดใจให้กว้าง ลองกิน ลองทำแบบชุมชน
- อุดหนุนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น กระจายรายได้ต่อชุมชน
- มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทิ้งขยะในที่ที่จัดไว้

เที่ยวชุมชน ค้นของดี! ไปกับ อพท.

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคุกพัฒนา
โทร. 08 1040 7325

สนับสนุนการจัดทำโดย
องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท.
118/1 อาคารทิปโก้ ชั้น 31 ถนนพระราม 6 สามเสนใน พญาไท กทม. 10400
โทร. 02 357 3580 www.dasta.or.th, www.facebook .com/เที่ยวชุมชนไปกับคน อพท.